

ULKOASIAINVALIOKUNNAN MIETINTÖ 13/2000 vp

Hallituksen esitys Kansainvälisen rikostuomioistuimen perussäännön hyväksymisestä sekä laeiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja rikoslain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 24 päivänä lokakuuta 2000 lähettänyt ulkoasiainvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen Kansainvälisen rikostuomioistuimen perussäännön hyväksymisestä sekä laeiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja rikoslain muuttamisesta (HE 161/2000 vp).

Lausunnot

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta ja lakivaliokunta ovat antaneet asiasta lausuntonsa (PeVL 45/2000 vp, LaVL 16/2000 vp), jotka ovat tämän mietinnön liitteinä.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- linjanjohtaja Esko Kiuru ja yksikön päällikkö Marja Lehto, ulkoasiainministeriö
- lainsäädäntöjohtaja Jan Törnqvist ja lainsäädäntöneuvos Asko Välimaa, oikeusministeriö
- professori Raimo Lahti.

Lisäksi valiokunta järjesti yhdessä ulkoasiainministeriön kanssa Kansainvälisen rikostuomioistuimen perustamista koskevan kuulemisseminaarin 23 päivänä helmikuuta 2000. Kuulemisseminaarissa alustivat muun muassa Kansainvälisen rikostuomioistuimen valmistelukomitean puheenjohtaja Philippe Kirsch, entisen Jugoslavian sotarikostuomioistuimen apulaissyöttäjä Graham T. Blewitt sekä Viron oikeusministeri Mart Rask.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Roomassa 17 päivänä heinäkuuta 1998 hyväksytyyn Kansainvälisen rikostuomioistuimen perussäännön sekä lait sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja rikoslain muuttamisesta. Suomi allekirjoitti perussäännön 7 päivänä lokakuuta 1998.

Perussäännöllä perustetaan Alankomaiden Haagiin ensimmäinen pysyvä Kansainvälinen sotarikostuomioistuin. Sen tehtävänä on tuomita vakavimmista, laajamittaisista kansainvälisistä rikoksista, jotka koskettavat koko kansainvälistä yhteisöä. Näitä rikoksia ovat perussäännössä määritellyt joukkotuhonta, rikokset ihmisyyttä vastaan ja sotarikokset. Tuomioistuimen toimi-

valtaa voidaan ulottaa hyökkäysrikokseen, kun sopimusvaltioiden kokous on päättänyt hyökkäysrikoksen määritelmästä ja tuomioistuimen toimivallan käyttämisen ehdoista.

Tuomioistuimen toimivalta koskee luonnollisia henkilöitä, ei oikeushenkilöitä. Henkilön virallinen asema tai tehtävä ei vapauta rikosvastuusta.

Kansainvälisen rikostuomioistuimen toimivalta täydentää kansallista toimivaltaa. Jos sama rikosasia on käsitelty tai käsiteltävänä kansallisessa tuomioistuimessa, Kansainvälinen rikostuomioistuin ei ole toimivaltainen. Poikkeuksena ovat tilanteet, joissa kansallisen tuomioistuimen tehokkuus tai oikeudenmukaisuus asetetaan perussäännössä määritellyillä perusteilla kyseenalaiseksi.

Asiat tulevat tuomioistuimessa vireille sopimusvaltion tai tuomioistuimen syyttäjän aloitteesta. Tällöin edellytyksenä on, että joko valtio, jonka alueella rikos tapahtui, tai se valtio, jonka kansalaista epäillään rikoksesta, on pe-

russäännön sopimusvaltio tai erikseen hyväksynyt tuomioistuimen toimivallan. Myös Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) turvallisuusneuvosto voi katsoessaan kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden olevan uhattuna saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi tilanteen, johon ilmeisesti liittyy tuomioistuimen toimivaltaan kuuluvia rikoksia.

Tuomioistuin voi tuomita vankeuteen elinkaudeksi tai määrääjäksi sekä käyttää lisärangaistuksena sakkoo. Sopimusvaltiot ovat velvollisia toimimaan yhteistyössä tuomioistuimen kanssa sekä tunnustamaan ja panemaan toimeen sen päätökset.

Perussäännön voimaantulo edellyttää 60 valtion hyväksymistä tai ratifiointia. Esitykseen sisältyy lakiehdotus perussäännön lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja perussäännön edellyttämiä rikoslain muutoksia koskeva lakiehdotus. Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan samana ajankohtana kuin perussääntö.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Kansainvälisen rikostuomioistuimen tausta

Toisen maailmansodan aikaisten valtaisten humanitaarisen oikeuden loukkausten ja ihmisyyttä vastaan tehtyjen rikosten takia liittoutuneet perustivat sodan jälkeen sotarikostuomioistuimet Nürnbergiin ja Tokioon. Tuomioistuimet olivat toimivaltaisia käsittelemään rikoksia rauhaa vastaan, sotarikoksia sekä rikoksia ihmisyyttä vastaan. Nürnbergin tuomioistuin asetti lokakuussa 1945 syytteeseen 24 kansallissosialistisen Saksan johtohenkilöä, joista 22 tuomittiin. Tokiossa syytteeseen asetettiin 28 Japanin sodanaikaista johtohenkilöä.

Nürnbergin ja Tokion tuomioistuinten toimintaan liittyvät oikeudelliset kysymykset herättivät keskustelun pysyvän kansainvälisiä rikoksia ja sotarikoksia koskevan tuomioistuimen perustamisen tarpeesta.

YK:n yleiskokous totesi jo vuonna 1948 kansainvälisen rikostuomioistuimen perustamisen tarpeen hyväksyessään joukkotuhontaa koskevan yleissopimuksen (SopS 4—5/1960). YK:n Kansainvälisen oikeuden toimikunta sai tehtäväkseen valmistella kansainvälisen oikeudellisen elimen perustamista tutkimaan joukkotuhontaa koskevia rikoksia. Toimikunta valmisteli jo 1950-luvulla useampia ehdotuksia tällaisen tuomioistuimen peruskirjaksi, mutta niiden käsitteleminen ei edennyt YK:n yleiskokouksessa. Kylmän sodan vastakkainasettelun aikana pyrkimykset kansainvälisen rikostuomioistuimen perustamiseksi jäivät taka-alalle.

Kylmän sodan päättymisen jälkeiset 1990-luvun alun tapahtumat, erityisesti entisen Jugoslavian liittotasavallan hajoamista seuranneet sekä Ruandan ja Burundin tapahtumat ja niihin liittyneet mittavat ihmisoikeusrikkomukset kansanmurhineen, joukkoraiskauksineen ja etnisine puhdistuksineen herättivät kansainvälisen yhtei-

sön huomaamaan pysyvän kansainvälisen rikostuomioistuimen tarpeen.

Ilman pysyvää tuomioistuinta näiden kriisien selvittelyyn kansainvälisen rikosoikeuden kannalta tarvittiin kuitenkin vielä tilapäisten tuomioistuinten perustamista. YK:n turvallisuusneuvosto päätti helmikuussa vuonna 1993 perustaa erityistuomioistuimen (*Jugoslavia-tuomioistuin*) käsittelemään entisen Jugoslavian alueella tapahtuneita vakavia kansainvälisiä rikoksia ihmisyyttä vastaan. Vastaava Ruandassa tapahtuneita rikoksia käsittelevä tuomioistuin (*Ruanda-tuomioistuin*) perustettiin marraskuussa 1994.

Jugoslavia- ja Ruanda-tuomioistuimet perustettiin YK:n turvallisuusneuvoston päätöksellä YK:n peruskirjan 29 artiklan mukaisiksi apuelimiksi. Turvallisuusneuvosto katsoi tuomioistuinten perustamisen olevan peruskirjan VII luvun mukainen rauhaa turvaava toimenpide, joten tuomioistuimen perustamiseen tai toimintaan ei tarvittu kansainvälisen sopimuksen laatimista ja pitkällistä ratifiointiprosessia sopimuksen voimaantuloa varten.

Jugoslavia- ja Ruanda-tuomioistuimet vastaavat toimintaperiaatteiltaan Nürnbergin ja Tokion tuomioistuimia, eli ne ovat jälkikäteen tiettyä kriisiä varten perustettuja tuomioistuimia. Tällaisina ne ovat alttiita tuomioistuimen puolueettomuuteen sekä taannehtivaan rikosoikeudenkäyttöön liittyvälle arvostelulle.

Valiokunta toteaa, että 1990-luvun alun ihmisoikeuksien kunnioittamisen kannalta sinänsä murheelliset tapahtumat loivat kuitenkin kansainvälisen yhteisön piirissä poliittisen tahdon, joka mahdollisti pysyvää Kansainvälistä rikostuomioistuinta koskevan valmistelun etenemisen ripeässä tahdissa.

YK:n yleiskokous asetti vuonna 1995 valmistelemaan komitean valmistelemaan kansainvälisen rikostuomioistuimen perussääntöä. YK:n Kansainvälisen oikeuden toimikunta oli suorittanut alustavaa valmistelua vuodesta 1992 lähtien. Vuoden 1996 joulukuussa YK:n yleiskokous päättäessään valmistelemaan komitean jatko-työstä päätti kutsua koolle diplomaattikonferenssin perussääntöä hyväksymistä varten keuhällä 1998. Konferenssi kokoontui Roomassa 15

päivänä kesäkuuta 1998 ja yli kuukauden kestäneiden vaikeiden neuvottelujen tuloksena konferenssi hyväksyi Kansainvälisen rikostuomioistuimen perussääntöä 17 päivänä heinäkuuta äänin 120 puolesta, 7 vastaan ja 21 pidättyen äänestämästä.

Valiokunta pitää pysyvän Kansainvälisen rikostuomioistuimen perustamista yhtenä merkittävimmistä edistysaskeleista kansainvälisen oikeuden kehityksessä koko 20. vuosisadan aikana. Tuomioistuimen perustaminen oli erinomainen huipennus YK:n kansainvälisen oikeuden vuosikymmeneksi julistamalle 1990-luvulle. Kansainvälisen rikostuomioistuimen perustaminen täydentää valiokunnan mielestä tärkeällä tavalla koko kansainvälisen oikeuden ja myös kansainvälisen politiikan järjestelmää ja auttaa tekemään kansainvälisestä rikosoikeudesta luontevan osan sitä.

Kansainvälinen rikostuomioistuin on ensimmäinen pysyväksi tarkoitettu kansainvälistä tuomiovaltaa rikosasioissa käyttävä tuomioistuin, joka käsittelee törkeimpiä kansainvälisiä rikoksia, jotka vaarantavat maailman rauhan, turvallisuuden ja hyvinvoinnin, ja näin koskettavat koko kansainvälistä yhteisöä. Sen perustaminen ja toiminnan jatkuva tukeminen edistävät valiokunnan käsityksen mukaan mitä parhaimmalla tavalla myös Suomen ulkopolitiikan keskeisiin perusteisiin kuuluvaa ihmisoikeuksien maailmanlaajuisia kunnioittamista.

Kansainvälisen rikostuomioistuimen toiminnan keskeiset periaatteet

Kansainvälinen rikostuomioistuin on perussääntönsä johdannon mukaisesti perustettu varmistamaan, että vakavimpiin koko kansainvälistä yhteisöä koskeviin rikoksiin syyllistyvät henkilöt asetetaan syytteeseen ja rangaistaan. Sen toimivalta kattaa törkeimmät, laajamittaiset rikokset eli joukkotuhonnan, rikokset ihmisyyttä vastaan sekä sotarikokset.

Tuomioistuimen toimivalta kohdistuu yksilöihin. Yksilöt ovat vastuussa kansainvälisen oikeuden loukkauksista myös silloin, kun ne tapahtuvat aseellisen konfliktin yhteydessä tai muutoin poikkeuksellisissa olosuhteissa. Perus-

säännön avulla luodaan tämän vastuun toteuttamiselle pysyvästi käytettävissä oleva kansainvälinen mekanismi.

Tuomioistuin on myös toimivaltainen käsittelemään hyökkäysrikosta sen jälkeen, kun hyökkäysrikos on perussäännön 121 ja 123 artiklan mukaisesti määritelty. Esityksen perusteluissa todetaan, että hyökkäysteon määrittelyssä on eräitä todellisia vaikeuksia, joiden takia hyökkäysrikoksen ottaminen Kansainvälisen rikostuomioistuimen toimivallan piiriin jäi jatkoselvittelyn varaan. Valiokunta kannattaa sitä, että hyökkäysrikos, määriteltynä riittävän täsmällisesti oikeudenkäytön ennustettavuuden ja rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen varmistamiseksi, pyritään sisällyttämään tuomioistuimen toimivaltaan.

Kansainvälinen rikostuomioistuin toimii itsenäisenä kansainvälisenä toimielimenä YK-järjestelmän yhteydessä. Sen tarkempi suhde YK:iin on perussäännön 2 artiklassa jätetty myöhemmin erikseen tehtävän kansainvälisen sopimuksen määriteltäväksi. YK:n turvallisuusneuvostolla on perussäännön 13 artiklan nojalla oikeus saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi tilanne, johon ilmeisesti liittyy yksi tai useampi tuomioistuimen toimivaltaan kuuluva rikos, kun se YK:n peruskirjan VII luvun mukaisesti katsoo kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden olevan uhattuna.

Tuomioistuimen perussääntö sisältää 128 artiklaa, jotka sääntelevät tuomioistuimen toimintaa varsin yksityiskohtaisesti. Perussääntö määrittelee tuomioistuimen toimivaltaan kuuluvat rikokset, niihin sovellettavan oikeuden ja yleiset rikosoikeudelliset periaatteet. Perussääntö sisältää myös laajan menettelyä koskevan säännösten, joka kattaa koko rikosasiain oikeudenkäyntimenettelyn esitutkinnasta oikeudenkäyntivaiheen kautta muutoksenhakuun. Tuomioistuin voi tuomita vankeusrangaistukseen elinkaudeksi tai määräajaksi 30 vuodeksi sekä määrätä lisärangaistuksena sakkoa. Rangaistustaso on siten, kuten lakivaliokunta lausunnossaan toteaa, Suomen kansalliseen oikeuteen verrattuna anka-

Sopimusvaltion ja rikostuomioistuimen yhteistyö

Ensisijainen vastuu Kansainvälisen rikostuomioistuimen toimivaltaan kuuluvien rikosten rankaisemiseen säilyy tuomioistuimen perustamisen jälkeenkin valtioilla. Kansainvälisen rikostuomioistuimen toimivalta täydentää jäsenvaltioiden kansallista rikosoikeudellista toimivaltaa. Kuten esityksen perusteluissa (s. 8) todetaan, sopimusvaltioille annetaan kehoitus ei yksinomaan alistua Kansainvälisen rikostuomioistuimen toimivaltaan, vaan aktivoitua itse rankaisemaan kansainvälisistä rikoksista, ja näin viime kädessä ehkäistä ennalta kansainvälisiä rikoksia ja sen myötä edistää kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta.

Perussääntö asettaa sopimuspuolille velvollisuuden tukea tuomioistuimen toimintaa, toimia sen kanssa yhteistyössä ja antaa sille oikeusapua. Voimaansaattamislakiehdotuksen mukaan Suomi sitoutuu antamaan oikeusapua tuomioistuimelle laajasti asettamatta sen antamiselle kansallisesta lainsäädännöstä johtuvia rajoituksia. Valiokunta pitää oikeusavun antamista tuomioistuimelle ilman kansallisia rajoituksia hyvin perusteltuna.

Tuomioistuimen perussääntö Suomen voimassa olevan lainsäädännön kannalta

Lakivaliokunnan lausunnossa todetaan, että Suomen oikeus vastaa perussääntöön sisältyviä kriminalisointeja melko pitkälle, mutta se ei kuitenkaan ole täsmälleen samanlainen. Rikoslakiin ehdotetaan tehtäväksi ne vähimmäismuutokset, jotka ovat perussäännön hyväksymiseksi tarpeen. Näitä ovat eräät rikokset oikeudenkäyttöä (RL 15 luku) ja viranomaisia vastaan (RL 16 luku) sekä lahjomarikoksia koskevat rangaistus-säännökset (RL 40 luku).

Lakivaliokunta pitää rikoslakiin ehdotettuja muutoksia sinänsä hyväksyttävänä, mutta toteaa rikoslakiin ehdotetuista muutoksista olevan pääteltävissä, ettei tähänastisessa lainvalmistelussa ole varauduttu soveltamaan Suomen rikoslainsäädäntöä ns. universaaliperiaatteen mukaisesti perussäännön tarkoittamiin muutoksiin Suomessa. Lakivaliokunta pitää välttämättömänä, että

Suomi valmistautuu muuttamaan kansallisia säännöksiä niin, että ne tositilanteessa vastaavat kansainvälisiä säännöksiä. Lakivaliokunta viittaa tältä osin myös Euroopan unioniin osallistumisesta saatuihin kokemuksiin. Ulkoasiainvaliokunta yhtyy lakivaliokunnan kannanottoon, ja toteaa täydennykseksi, että mahdolliset Kansainvälisen rikostuomioistuimen toimialaan kuuluvia rikoksia koskevat oikeudenkäynnit pitää ensisijaisesti voida käydä Suomessa.

Kansainvälisen rikostuomioistuimen toimivaltan maantieteellinen kattavuus

Kansainvälisen rikostuomioistuimen perussäännön on YK:n tietojen mukaan marraskuun 2000 loppuun mennessä allekirjoittanut 117 valtiota sekä ratifioinut tai hyväksynyt 23 valtiota.

Tuomioistuimen tehokkuuden ja sen toiminnan vaikutuksen kannalta on erittäin tärkeää, että sen toimivalta on maantieteellisesti mahdollisimman laaja. Pyrkimyksenä tulee valiokunnan mielestä olla, että perussääntöä voitaisiin soveltaa maailmanlaajuisesti.

Yleissopimusta eivät toistaiseksi ole allekirjoittaneet esimerkiksi Intia, Kiina ja Yhdysvallat. Näiden ja muiden perussääntöön sitoutumisprosessin ulkopuolelle jääneiden valtioiden poissaolo vähentää merkittäväällä tavalla Kansainvälisen rikostuomioistuimen toiminnan vaikuttavuutta. Valiokunta katsoo, että Suomen tulee yhdessä muiden sopimusvaltioiden kanssa pyrkiä siihen, että mahdollisimman moni nyt ulkopuolelle jääneistä valtioista allekirjoitaisi ja ratifioisi perussäännön tai liittyisi siihen.

Yksityiskohtaiset perustelut

Perustuslakivaliokunta on hallituksen esitystä koskevassa lausunnossaan (PeVL 45/2000 vp) käsitellyt yksityiskohtaisesti perussäännön voimaansaattamista Suomen perustuslain kannalta. Lausunnon mukaan perussääntö sisältää jo asian luonteen vuoksi lukuisasti lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä niin, että muunlaisia, lainsäädännön alaan kuulumattomia määräyksiä on vain perustuslakivaliokunnan lausunnossaan yksilöimä pienehkö osuus perussäännön määräyksistä.

Voimaansaattamislain 5 §:n osalta perustuslakivaliokunta on saamansa selvityksen perusteella arvioinut, onko todistajan velvoittaminen lakiehdotuksen tarkoittamalla tavalla uhkasakolla noudattamaan kutsua saapua kuultavaksi tuomioistuimeen Suomen ulkopuolella ristiriidassa perustuslain 9 §:n 3 momentin kanssa. Mainitun perustuslain säännöksen mukaan Suomen kansalaista ei saa vastoin tahtoaan luovuttaa tai siirtää toiseen maahan. Perustuslakivaliokunta on katsonut, ettei tuomioistuimen perussääntö aseta Suomelle velvollisuutta kohdistaa sanktioita henkilöihin, jotka eivät vapaaehtoisesti suostu todistamaan rikostuomioistuimen edessä.

Perustuslakivaliokunnan kannanoton mukaan lakiehdotus voidaan käsitellä ehdotuksen johtolauseen mukaisessa järjestyksessä, jos 5 §:n 2 momentista poistetaan mahdollisuus käyttää uhkasakkoa henkilön saamiseksi antamaan todistajanlausunto henkilökohtaisesti rikostuomioistuimessa. Ulkoasiainvaliokunta ehdottaa, että 1. lakiehdotuksen 5 §:n 2 momentti nykyisessä muodossaan poistetaan.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan mainitun 5 §:n 3 momenttiin ehdotettu säännös todistajan niskoittelua koskevan asian vireillepanosta tulee lakiehdotuksen 5 §:n 2 momentin poistamisen myötä tarpeettomaksi, joten myös se tulee poistaa.

Perustuslakivaliokunnan lausunto ei edellytä 1. lakiehdotukseen muita muutoksia, jotta lakiehdotukselle johtolauseessa ehdotettua käsittelyjärjestystä voidaan noudattaa. Valiokunta ehdottaa saamansa selvityksen perusteella, että voimaansaattamislain 5 §:ään jätetään 1 momentti, joka sisältää periaatteellisen veloitteen noudattaa Kansainvälisen rikostuomioistuimen kutsua saapua kuultavaksi todistajana. Mainitun momentin säilyttämistä voidaan perustella valiokunnan saaman selvityksen perusteella sillä, että sen avulla voidaan toteuttaa perussäännön 86 artiklan ja 99 artiklan 1 kappaleen määräyksiä, joiden nojalla valtioille luodaan velvollisuus pyrkiä mahdollisimman tehokkaasti varmistamaan, että tuomioistuin saa perussäännön nojalla pyytämänsä oikeusapua.

Vaikka todistajalle ei tässä tapauksessa voida asettaa pakotteita, voidaan periaatteellisen velvollisuuden katsoa edesauttavan todistajan vapaaehtoista matkustamista tuomioistuimeen antamaan todistajanlausunto. Todistajan kuulemisella saavutettava todistelun välittömyys palvelee koko perussäännön tarkoitusta siitä, että oikeudenkäynnissä selvitetään luotettavasti tapahtuneet tosiasiat. Todistajan periaatteellisen velvollisuuden noudattaa kutsua voidaan myös katsoa luovan enemmän uskottavuutta Kansainvälisen rikostuomioistuimen kutsuille saapua tuomioistuimeen kuultavaksi todistajana.

Lakiesityksen 5 §:n 1 momentin periaatteellisen velvoitteen täydennykseksi valiokunta ehdottaa saamansa selvityksen perusteella, että 5 §:n 2 momenttiin sisällytettäisiin viranomaisiin kohdistuva yleinen velvoite myötävaikuttaa siihen, että todistaja vapaaehtoisesti täyttää kutsun saapua todistajaksi Kansainväliseen rikostuomioistuimeen.

Velvoite kohdistuisi yleisesti viranomaisiin, ja sen nojalla viranomaisten tulisi suhtautua myönteisesti todistajan kuulemista tuomioistuimessa koskeviin oikeusapupyyntöihin. Käytännössä myötävaikutusvelvoite voisi tarkoittaa esimerkiksi todistajaan kohdistuvan uhan ollessa ilmeinen vartiointi- tai muiden todistajan suojelutoimenpiteiden antamista taikka auttamista tarvittavien matkustusasiakirjojen nopeassa myöntämisessä.

Perusteluna hallituksen esityksessä ehdoteuille voimaansaattamislain 5 §:n säännöksille viitataan Jugoslavian sotarikostuomioistuinta koskevan lain (12/1994) 8 §:ään, joka sisältää vastaavantyyppisen säännöksen. Valiokunta toteaa, että valtioneuvoston on selvitettävä, onko mainittua 8 §:n säännöstä tarpeen muuttaa perustuslakivaliokunnan lausunnon takia.

Ulkoasiainvaliokunta viittaa lakivaliokunnan lausunnossa esitettyyn lakitekhniseen yksityiskohtaan, jonka mukaan rikoslain muuttamista koskevasta 2. lakiehdotuksen 1 luvun 11 §:stä, 16 luvun 20 §:stä ja 40 luvun 9 §:stä puuttuvat katkoviivat, jotka osoittaisivat, että näissä pykälissä on momenteja, joita ei ole tarkoitus muuttaa.

Edellä esitetyistä huomautuksista huolimatta valiokunta pitää hallituksen esitystä kokonaisuudessaan hyvin valmisteltuna, kattavana ja riittävän yksityiskohtaisena.

Säättämisjärjestys

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan käsitellyt hyvin yksityiskohtaisiksi kuvaamansa säättämisjärjestysperustelut niistä perussäännön määräyksistä, jotka hallituksen esityksen mukaan ovat ristiriidassa perustuslain kanssa. Perustuslakivaliokunta yhtyy hallituksen esitykseen siitä, että perussäännön 89 artikla ja voimaansaattamislain 3 § (*henkilöiden luovuttaminen tuomioistuimelle*), perussäännön 110 artiklan 1 kappale (*tuomioistuimen suorittama rangaistuksen lyhentämisen käsittely*) sekä perussäännön 122 artikla (*institutionaalisten määräysten muutokset*) ovat hallituksen esityksessä sekä perustuslakivaliokunnan lausunnossa yksilöidyillä tavoilla ristiriidassa perustuslain kanssa.

Perustuslakivaliokunta on toisaalta katsonut, että perussäännön 27 artikla (*virallisen aseman merkityksettömyys*) ei ole ristiriidassa perustuslain tasavallan presidentin, valtioneuvoston jäsenen tai kansanedustajan taikka oikeuskanslerin tai oikeusasiamiehen rikosoikeudelliseen vastuunalaisuuteen liittyvien säännösten kanssa eikä artikla siten perustuslakivaliokunnan lausunnosta tarkemmin ilmenevin perustein vaikuta voimaansaattamislakiehdotuksen käsittelyjärjestykseen.

Samoin perussäännön muutoksia koskevat 121 artiklan 4 ja 5 kappale eivät perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan ole ristiriidassa perustuslain 1 ja 3 §:n kanssa, koska mainitun artiklan 6 kappale sisältää erityisen irtisanomislausekkeen, jonka mukaisesti, ottaen huomioon artiklan mukaisen muutosmenettelyn vaatima aika, sopimusvaltiolla on käytännössä mahdollisuus irtisanoa perussääntö ennen kuin sen vastustuksesta huolimatta tehdyt muutokset tulevat voimaan. Tästä syystä 121 artiklan mukainen muutosmenettely ei perustuslakivaliokunnan mukaan vaikuta voimaansaattamislakiehdotuksen käsittelyjärjestykseen.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan hyväksynyt hallituksen esityksen kannan, jonka mukaan Suomen sopimuksen hyväksymisen yhteydessä annettavista kolmesta ilmoituksesta eduskunnan hyväksymistä on pyydettävä perussäännön 103 artiklan 1 kappaleen mukaiselle ilmoitukselle, jonka mukaan Suomi suostuu ottamaan vastaan vankeusrangaistukseen tuomitut ja henkilöt suorittamaan rangaistuksensa Suomessa tietyin mainitun kappaleen b kohdassa ilmoitettavin ehdoin. Perustuslakivaliokunta on katsonut hallituksen esitystä vastaavasti, että perussäännön 87 artiklan 1 kappaleen a kohdassa ja 2 kappaleessa tarkoitettu ilmoitus Suomen yhteydenpitokielistä sekä Suomen ilmoitus yhteydenpitojärjestelmästä, joka vastaa kansallista järjestelmää, eivät edellytä eduskunnan suostumusta.

Perussääntö koskee perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan perustuslakia ja siksi se on hyväksyttävä eduskunnan päätöksellä, jota on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä. Perussäännön 103 artiklan 1 kappaleen nojalla annettavan Suomen ilmoituksen antamista koskeva päätös voidaan tehdä perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan äänten enemmistöllä.

Ulkoasiainvaliokunta on ottanut edellä esitellyllä tavalla asianmukaisesti huomioon perustuslakivaliokunnan lausunnossaan tekemän valtiosääntöoikeudellisen huomautuksen 1. lakiehdotuksen 5 §:n 2 momentista. Näin ollen 1. lakiehdotus voidaan käsitellä perustuslain 95 §:n 2 momentissa säädetyssä järjestyksessä. Perustus-

lakivaliokunnan lausunnon mukaan 2. lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella ulkoasiainvaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että eduskunta hyväksyy Roomassa 17 päivänä heinäkuuta 1998 tehdyn Kansainvälisen rikostuomioistuimen perussäännön,

ja koska perussääntö koskee perustuslakia, se hyväksytään päätöksellä, jota on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä,

että eduskunta hyväksyy annettavaksi perussäännön 103 artiklan 1 kappaleen mukaisen ilmoituksen, jonka mukaan Suomi suostuu ottamaan vastaan vankeusrangaistukseen tuomitut ja henkilöt suorittamaan rangaistuksensa Suomessa perussäännön 103 artiklan 1 kappaleen b kohdan perusteella ilmoitettavin ehdoin,

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutoin hallituksen esityksen mukaisena paitsi 5 § muutettuna seuraavasti (Valiokunnan muutosehdotus) ja

että 2. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana.

Valiokunnan muutosehdotus 1. lakiehdotukseen

5 §
(1 mom. kuten HE)

Viranomaisten on ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin helpottaakseen todistajan mahdollisuutta noudattaa saamaansa kutsua (poist.).
(3 mom. poist.)

UaVM 13/2000 vp — HE 161/2000 vp

Helsingissä 8 päivänä joulukuuta 2000

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Liisa Jaakonsaari /sd	Kimmo Kiljunen /sd
vpj.	Henrik Lax /r	Juha Korkea-oja /kesk
jäs.	Ulla Anttila /vihr	Outi Ojala /vas
	Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk	Sirpa Pietikäinen /kok
	Antti Kalliomäki /sd (osittain)	Mirja Ryyänen /kesk
	Bjarne Kallis /skl	Martti Tiuri /kok
	Ilkka Kanerva /kok	Ben Zyskowicz /kok.
	Antero Kekkonen /sd	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Antti Pelttari.